

ادبیات ایران در هزاره دوم نگاهی به گذشته و اشاره یی به هزار سال مبارزه فرهنگی (۵۰)

اسماعیل وفا یغمایی عزل شاه طهماسب صفوی توسط نادر و برخی وقایع دوران نادر شاه

نادر در پنجم ربیع الاول سال ۱۱۴۵ هجری مطابق با بیست و ششم اوت سال ۱۷۳۲ میلادی شاه طهماسب را در مجلس باده گساری خلع کرد و برای اینکه غاصب سلطنت صفویان شناخته نشود طفل شیر خوار او را به نام شاه عباس سوم نامزد پادشاهی کرد. شاه طهماسب را در مشهد محبوس کرد. شاه طهماسب بعد از آن در مشهد محبوس بود و بعدها به دست رضاقلی میرزا پسر نادر به قتل رسید. مدت زمانی بعد از آن مرگ زودرس و مشکوک شاه عباس سوم دیگر مانعی برای سلطنت نادر بر جا نگذاشت و نادر تاج سلطنت ایران را بر سر نهاد.

جنگ با عثمانی و شکست نادر در ۱۱۴۵ هجری مطابق با ۱۷۳۲ میلادی، جنگ مجدد نادر با عثمانی و شکست ارتش عثمانی در ۱۱۴۶ هجری مطابق با ۱۷۳۳ میلادی، لشکر کشی به داغستان و قفقاز از ۱۱۴۶ تا ۱۱۴۸ هجری مطابق با ۱۷۳۳ تا ۱۷۳۵ میلادی و شکست و کشتار پنجاه هزار تن از نیروهای عثمانی در مراد تپه، تاجگذاری نادر در ۱۱۴۸ هجری مطابق با ۱۷۳۵ میلادی، فتح سرکوب خونین بختیاربها در ۱۱۴۸ هجری مطابق با ۱۷۳۵ میلادی، فتح قندهار در ۱۱۴۹ - ۱۱۵۰ هجری مطابق با ۱۷۳۶ تا ۱۷۳۷ میلادی، لشکر کشی به هندوستان و فتح هند و قتل عام خونین و قساوت باز مردم دهلی در ۱۱۵۱ هجری مطابق با ۱۷۳۸ میلادی، لشکر کشی به بخارا و خیوه و داغستان ۱۱۵۲، ۱۱۵۳، ۱۱۵۴ هجری مطابق با ۱۷۳۹ تا ۱۷۴۱ میلادی، سرکوب قیام قاجارها و حمله مجدد به عثمانی و شکست مجدد عثمانی ۱۱۵۶ تا ۱۱۵۹ هجری مطابق با ۱۷۴۳ تا ۱۷۴۶ میلادی برخی دیگر از وقایع دوران نادر را تشکیل میدهند. نادر شاه در شب یکشنبه یازدهم جمادی الاخری سال ۱۱۶۰ هجری ۱۷۴۷ مطابق با بیست و یکم ماه مه سال ۱۷۴۷ میلادی در فتح آباد خوشان، هنگام خواب توسط شماری از نزدیکان خود از جمله محمد صالح خان و محمد قلی خان افشار، محمد خان قاجار

ایروانی، موسی بیک ایروانی افشار و قوجه بیک گوندولوی افشار ارومی مورد حمله قرار گرفت و پس از کشتن شماری از مهاجمان به قتل رسید. علت قتل نادر، تغییر اخلاق و خشونت بی اندازه او و تصمیم او به قتل شماری از نزدیکانش بود.

در باره نادر شاه

نادر شاه از لحاظ نظامی سپهسالار و فرماندهی کم نظیر، هوشیار، جنگاور و شجاع بود. او در میدان جنگ از تمام سلاحها به خوبی استفاده می کرد و سلاح مورد علاقه اش تبر سه‌مگینی بود که هرگز از خود جدا نمی کرد. نادر شاه به جز یکی دوشکست بی اهمیت که بزودی آن را تبدیل به پیروزی کرد در تمام جنگها پیروز بود. فرماندهی و نقشه های هوشیارانه جنگی او و استفاده از سلاحهای آتشین و به خصوص توپخانه ضامن پیروزی نادر بود. قدرت نظامی ارتش نادرشاه مرزهای ایران را فراتر از دوران صفوی برد و پس از در هم ریختگی پایان دوران صفوی تمرکز قدرت مند اما زود گذر ایجاد کرد و دست دولتهای قدرتمند مدعی ایران به خصوص روسیه و عثمانی را از دست اندازی به خاک ایران کوتاه نمود. نادر توجه خاصی به نیروی دریایی داشت و در دوران او کار کشتی سازی رواج و رونق یافت. جیمز فریزر که نادر شاه را دیده است در اثر خود «تاریخ نادر شاه» ترجمه ناصر الملک می نویسد:

پادشاه ایران همه روزه بعد از نماز صبح بر تخت می نشیند و بالای سرش چتری از طلا قرار می دهند، هزاران جوان با علم ابریشم قرمز و منگوله های نقره به ترتیب در مسافت معین می ایستند، پانصد نفر غلام از دوازده ساله تا بیست ساله، نصفی در راست و نصفی در سمت چپ صف می کشند، بزرگان در مقابل می ایستند، عریضه بیگی در میانه قرار می گیرد و عریض را از لحاظ او می گذرانند، حکم عریض یکمرتبه قطع می شود، رشوه خواری را کسی در اینجا نمی داند چیست، روزنامه نویس از آنچه می گذرد به نادر خبر می دهد، مقصران، فقیر، غنی کوچک و بزرگ به سیاست و قتل می رسند. تا ظهر می نشیند، آنوقت نهار می خورد بعد قدری راحت می کند، بعد از نماز ظهر و عصر تا نماز خفتن می نشیند، و بعد پنج تبر به خاک توده می اندازد و به حرمسرا می رود. نادر علاقه زیادی به زنان داشت و در حرم او سی و سه زن وجود داشت. او پیکری نیرومند، سیمائی جذاب، صدائی

رعد آسا، شهمتی کم نظیر و حافظه ای بسیار قوی داشت. نادر شاه در آغاز کار محبوبیتی گسترده یافت و سیمائی ناجیانه به خود گرفت ولی در اواخر کار نه تنها نسبت به دشمنان بلکه نسبت به نزدیکان و حتی کسان و فرزندان خود بیرحمی و قساوتی کم نظیر پیشه کرد. او پس از آنکه رضاقلی میرزا فرزند خود را که تنها وارث تخت و تاج او بود کور کرد پنجاه تن را به بهانه این که چرا مانع این کار نشده اند کشت. نادر شاه نمونه بارز یک دیکتاتور قدرت طلب و خونخوار در تاریخ ایران است. کارنامه قساوتها و جنایتهای نادر شاه علیرغم تلاشهای مورخانی که سعی کرده اند از او یک قهرمان و ناجی بسازند و تصویری غیر حقیقی از او را به حافظه تاریخی مردم بسپارند بسیار قتلور است. حقایق تاریخی و اسناد فراوان از نادر شاه حقیقی به روشنی سخن می گویند و این اشارات، اندکی از بسپارهاست.

نادر شاه در آغاز سلطنت خود مالیاتهای سه ساله را بخشید ولی اندک زمانی پس از آن چنان مالیاتی بر مردم بست که همگان را به خاک سیاه نشانند، آن چنان که مردم سر به بیابانها نهدند و حتی مجبور به فروش زن و بچه خود شدند از جمله در کرمان بنا به گزارش «روزنامه میرزا محمد کلانتر فارس» جلد شش، گزارش ۲۲ مارس ۱۷۴۷ میلادی مردم مجبور شدند زنان و دختران خود را به قیمت پنج یا شش روپیه به سربازان تاتار اردوی نادری بفروشند. وصول مالیاتها با شکنجه و آزار همراه بود به دستور نادر چشم و زبان کسانی را که مالیات نمی پرداخت بیرون می آوردند. بر اساس اسناد باقیمانده از دوران نادر، نادر شاه در ظرف دو الی سه سال حدود سیصد هزار تن از اهالی مملکت را به زندان افکند و یا از چشم و زبان محروم کرد. به دلیل این فشارها دوران نادر دوران شورشهای متوالی مردم به جان آمده در شهرهای مختلف بود. ماموران نادر به دستور نادر شاه در سرکوب این شورشها با نهایت بیرحمی عمل می کردند از جمله در قیام دوم مردم شیروان ۴۲ کیلو گرم چشمهای از حدقه بیرون کشیده شده شورشیان و مردم شیروان با پیک برای نادر ارسال شد. در شورش مردم استر آباد نادر دستور داد تمام شورشیان را اعدام کنند.

به گزارش میرزا محمد کلانتر، در حویزه مردم دست به مقاومت زدند و نادر پس از کشتاری وحشیانه به مدت سه روز زنان و دختران و کودکان را در اختیار سربازان خود قرار داد و شهر به

مدت سه روز آماج تجاوزهای سربازان نادر بود. در شوشتر به فرمان نادر ماجرای حویزه تکرار شد. در کازرون به دلیل حمایت مردم کازرون از شورش محمد خان بلوچ دستور داد مردم پانصد دختر باکره را به سربازان بسپارند و اگر دختر باکره به این تعداد وجود ندارد کمبود را با پسران جوان و زیباروی خود جبران کنند.

در داغستان در خشم از توطئه ای که برای ترور او طراحی شده بود دستور داد هزار و پانصد تن از زنان و دختران این منطقه را اسیر کنند و در کنار اردوی لشکران، با بر پا کردن چادرهای متعدد روسپی خانه ای بسازند و این هزار و پانصد تن را در این چادرها به مدت یک ماه در اختیار سربازان خود گذاشت. طی این مدت نادر دستور داد شماری از نوازندگان لاهوری و گجراتی و ترک و رومی و ایرانی برای نواختن سازها و تکمیل لحظات عیش و عشرت سربازان در کنار چادرها به نواختن سازها مشغول باشند. به مدت یکماه زنان و دختران نگویند و اسیر داغستانی شب و روز در اختیار هزاران تن از سربازان اردوی نادر بودند. زنان اسیر بر اساس زیبایی شان قیمت گذاری شده بودند و سربازان با پرداخت سیصد دینار، دوپست و یا صد دینار می توانستند این زنان و دختران نگویند را تصاحب کنند.

نادر شاه در هنگام مجازات محکومین دستور می داد یک چشم محکوم را کور نمایند تا فرد محکوم بتواند با چشم دیگرش شاهد تجاوز سربازان به زنان و کودکان باشد. نادر در جریان شورشهایی که در فارس و کرمان رخ داد پس از کشتار فراوان، مانند تیمور کله مناره های فراوانی از سرهای بریده کشتگان بر پا کرد. کور کردن سیاست رایج مجازات او بود و همواره در اردوی او شماری از کسانی که به دستور او کور شده بودند وجود داشتند. فاتح هندوستان و آخرین سلطان جهانگشای ایران، در فتح هندوستان گنجهای فراوانی با خود به ایران آورد ولی به جای آنکه از این گنجها استفاده کند با طمع و حرص کم نظیری آنها را به خود اختصاص داد و در کلات نادری در خزائن خود مدفون کرد. ارزش گنجها و اموال غارت شده از دهلی را از هفتاد و هشت میلیون و پانصد هزار تا سیصد میلیون لیره تخمین زده اند.

نادر شاه در فتح هند و در جریان شورش که در دهلی رخ داد دستور